

**CURRICULUM NAȚIONAL
PENTRU ÎNVĂȚĂMÂNTUL SPECIAL
ȘI
SPECIAL INTEGRAT
(PROIECT)**

ARGUMENT

Abordarea problematicii educației copiilor în general, și a copiilor aflați în dificultate în special, demonstrează și reprezintă o recunoaștere și o dorință în același timp a faptului că societatea românească se implică în rezolvarea acestora având în vedere următoarele direcții:

1. Fiecare copil are DREPTUL FUNDAMENTAL LA EDUCAȚIE și fiecărui copil trebuie să i se ofere șansa de a ajunge și de a se putea păstra la un nivel acceptabil de învățare;
2. Fiecare copil posedă caracteristici, interese, aptitudini și necesități de învățare proprii, fiind astfel declarat o personalitate "individualizată";
3. Sistemul educațional trebuie structurat, organizat și concretizat în așa fel încât să țină seama/ să ia în considerare marea diversitate a acestor caracteristici și necesități;
4. Proiectele și programele de învățare/ de intervenție implementate trebuie să se constituie în complementarități ale educației de bază realizate prin planuri de învățământ, programe școlare și didactici de predare-învățare;
5. Școlile trebuie să devină cele mai utile mijloace de combatere a atitudinii discriminatorie, creând comunități educaționale primitoare pentru TOȚI copiii; mai mult, trebuie să furnizeze educație utilă pentru creșterea eficienței calității și a gradului de utilitate a întregului sistem educațional.

Dreptul fiecărui copil la educație este proclamat de DECLARAȚIA UNIVERSALĂ A DREPTURILOR OMULUI și a fost cu putere reafirmat în DECLARAȚIA MONDIALĂ asupra EDUCAȚIEI pentru TOȚI.

Principiul călăuzitor în reprezentarea și respectarea acestui drept fundamental este acela că școlile trebuie să includă în procesul de predare-învățare-evaluare toți copiii, indiferent de condițiile fizice, intelectuale, sociale, culturale, lingvistice, emoționale sau de altă natură.

Școala trebuie să identifice, să recunoască și să reacționeze la diferite cerințe ale elevilor armonizând strategiile de învățare cu stilurile și modalitățile de predare din partea cadrelor didactice și de învățare ale elevului, precum și cu diferitele stadii, grade și nivele de învățare, astfel încât să asigure o educație de calitate pentru toți. Concret, calitatea unui proces de învățare pentru copiii cu dificultăți de învățare, cu probleme de

adaptare și integrare, cu deficiențe se realizează printr-un CURRICULUM NAȚIONAL care să cuprindă:

- plan-cadru generativ;
- planuri-cadru derivate din planul-cadru generativ cu specificul și particularitățile fiecărei categorii de elevi cu probleme, cu dificultăți, cu deficiențe;
- programe școlare moderne, flexibile, axate pe competențe;
- metode și didactici de predare specifice disciplinelor de învățământ din planurile-cadru;
- seturi de instrumente de evaluare a stadiului formării și funcționării competențelor;
- exemple de bune practici.

La acestea se mai adaugă:

- programe de învățare individuală;
- programe de intervenție personalizată;
- organizarea și funcționarea în parametrii normali ale procesului și actului învățării;
- utilizarea eficientă a resurselor;
- parteneriate ale școlii cu comunitatea.

Ca urmare, este nevoie ca, la nivel național, să existe un CADRU UNITAR care să coordoneze, să orienteze și să direcționeze acțiunile, activitățile, programele și proiectele desfășurate și legate de problematica învățării copiilor/ elevilor cu deficiențe. Aceasta și pentru că una din direcțiile de acțiune stipulate de DECLARAȚIA DE LA SALAMANCA (nr. 7) din 10.06.1994 accentuează această necesitate: „planurile guvernamentale în domeniul educației trebuie să se concentreze asupra educației pentru TOATE persoanele din TOATE regiunile/ zonele țării și de TOATE condițiile sociale, atât în școli publice cât și particulare”.

I. LEGISLAȚIA ACTUALĂ

Pentru elaboarea unui curriculum național unitar, din perspectivă europeană, și având în vedere realitatea umană care frecventează școala specială, în contextul actual trebuie să menționăm că în ultimii 15 ani s-a construit o legislație pe baza căreia funcționăm și astăzi. Din această legislație consemnăm:

- Legea nr. 84/ 1995 cu modificările și completările ulterioare care reglementează organizarea și funcționarea sistemului național de învățământ;
- Legea 128/ 1997 privind Statutul personalului didactic;
- OMEN nr. 4323/ 13.08.1998 cu privire la aplicarea noului plan-cadru de învățământ pentru învățământul special, primar și gimnazial, începând cu anul școlar 1998-1999;
- OMECT nr. 5379/ 25.11.2004 privind Metodologia de organizare și funcționare a serviciilor educaționale prin cadre didactice de sprijin/ itinerante pentru copiii cu CES, școlarizați în învățământul de masă;
- HG nr. 1251/ 13.10.2005 privind unele măsuri de îmbunătățire a activității de învățare, instruire, compensare, recuperare și protecție specială a copiilor/ elevilor/ tinerilor cu CES din cadrul sistemului de învățământ special și special integrat;
- Legea nr. 448/ 06.12.2006 privind protecția și promovarea drepturilor persoanelor cu handicap;
- Ordine ale ministerului privind aprobarea secvențială a unor planuri-cadru de învățământ și programe școlare pentru diferite categorii de elevi cu deficiențe (surdocecitate, deficiențe ușoare și moderate, pedagogie curativă).

ASPECTE POZITIVE

- ✓ A realizat o anume unitate de funcționare a sistemului de învățământ special;
- ✓ A reglementat normarea și încadrarea cu personal didactic, deși au existat multe confuzii cu privire la catedre, pregătire de specialitate, condiții de ocupare a posturilor/ catedrelor;
- ✓ A creat o anume stabilitate în sistem;
- ✓ A încercat să evidențieze specificul educației speciale, reușind doar parțial;
- ✓ A dus la creșterea umărului de ore pentru terapii specifice;
- ✓ A realizat scăderea efectivelor de la clase pentru unele categorii de elevi cu CES.

ASPECTE NEGATIVE

- o Lipsa unui plan-cadru generativ, unitar, specific educației speciale;
- o Lipsa programelor școlare pentru multe discipline de învățământ;
- o Inexistența continuității învățământ obligatoriu – învățământ postobligatoriu;
- o Nerealizarea unor planuri de învățământ și programe școlare adaptate, cu respectarea criteriilor și a principiilor psihopedagogice ale învățării;
- o Existența unor prevederi contradictorii, de la un ordin de ministru la altul;
- o Pierderea treptată a evidențierii specificității educației speciale;
- o Școlarizarea unor categorii de copii/ elevi cu CES fără plan de învățământ și programe școlare (Langdom Down, autiști, reeducare, comportamentali);
- o Lipsa relației inter-, intra- și transdisciplinară între discipline, arii curriculare și cicluri curriculare;
- o Constrângerea/ obligativitatea instituțiilor în a aplica unele prevederi, precizări, paragrafe, articole de lege incompatibile cu tipul și gradul deficienței pe care le școlarizează.

II. NECESITATEA UNEI NOI ABORDĂRI

După cum este cunoscut, specialiștii în psihologia copilului și în psihopedagogia specială remarcă faptul că din ce în ce mai insistent cercetările psihoindividuale evidențiază o populație de copii și elevi cu dificultăți și probleme din ce în ce mai accentuate și, de cele mai multe ori, asociate. Observăm că, în perspectivă, resursa umană educabilă prin sistemul de învățământ special prezintă note diferențiatore evidente față de aceeași resursă umană a anilor 1970 – 1980. Apar categorii noi de deficiențe cu asocieri dintre cele mai derutante și din ce în ce mai greu de lucrat în domeniul educațional. Aceasta, pe de o parte, pentru că legislația, conținutul învățării și strategiile abordate sunt perimate, incompatibile cu formele de manifestare ale populației școlare actuale și, pe de altă parte, cadrele didactice nu sunt pregătite să lucreze cu aceasta, nedispunând de strategii adecvate și de o abordare de perspectivă. Acum, în perspectiva anilor 2015-2020, trebuie să învățăm să lucrăm și cu:

- elevi cu surdocecitate;
- elevi cu tulburări din spectrul autist;
- elevi nevăzători cu ADHD;
- elevi surzi cu ADHD;
- elevi cu carențe comportamentale severe (delincvență);
- elevi cu deficiențe mintale și ADHD.

De aceea este nevoie ca legislația să fie adaptată la cerințele realității umane cu care școala specială (dar și cea de masă) se confruntă.

Curriculumul Național prezent este un prim pas în această direcție.

Ca să fim europeni – nu pentru că cineva ne cere, ci pentru că este nevoie să ne facem simțită prezența în Europa – trebuie să conștientizăm faptul că a venit momentul să afirmăm: știm unde suntem. Pentru ca această situație să se schimbe, este nevoie să răspundem clar la întrebările:

- Unde vrem să ajungem?
- Ce măsuri trebuie luate și de ce natură?
- Ce acțiuni trebuie întreprinse pentru a atinge țintele/ obiectivele propuse?

Educația, oricât de nobilă ar fi, nu este o activitate în sine. Ea este un mijloc prin care se construiește un anumit tip de societate. Pentru acest aspect, întrebarea “Ce tip de educație trebuie realizat?” sau “Ce-i de făcut cu educația în România?” este strâns legată de o altă întrebare “Ce fel de țară ne dorim?”. Ne dorim o țară în care persoanele cu probleme, dificultăți, deficiențe să beneficieze de ajutor social pe întreaga durată a vieții sau o țară în care aceste persoane școlarizate, educate și profesionalizate să fie integrate în viața social-utilă, nemaifiind “o povară” pentru statul român. Mai mult decât atât, aceste persoane pot beneficia de un suport emoțional-afectiv prin faptul că sunt conștiente de valorizarea lor, intrând, astfel, în rândul persoanelor “normale”.

III. TIPURI ȘI GRADE ALE DEFICIENȚEI

1. Deficiențe mintale

- ușoară;
- moderată;

- severă, gravă, profundă;
- asociată.

2. Deficiențe de auz

- hipoacuzie de percepție ușoară;
- hipoacuzie de percepție profundă;
- hipoacuzie de transmisie ușoară;
- hipoacuzie de transmisie profundă;
- cofoza;
- asociată.

3. Deficiențe de vâz

- hipermetropia;
- miopia;
- ambliopia;
- cecitatea;
- surdocecitatea.

4. Tulburări din spectrul autist

5. Sindromul Langdom Down

6. Deficiențe motorii

7. Deficiențe neuromotorii

8. Deficiențe socioafective

9. Deficiențe comportamentale

10. Reeducare în unitățile subordonate Ministerului Justiției

IV. CONCEPTE OPERAȚIONALE ÎN CURRICULUM

A. ÎNVĂȚAREA

Educația trebuie organizată în jurul a **patru tipuri fundamentale de învățare** , care pe parcursul vieții, constituie pilonii cunoașterii:

- **a învăța să știi**, ceea ce înseamnă dobândirea instrumentelor cunoașterii;
- **a învăța să faci**, astfel încât individul să intre în relație cu mediul înconjurător;
- **a învăța să trăiești împreună cu ceilalți**, pentru a coopera cu alte persoane , participând la activitățile umane;
- **a învăța să fii** , un element important care rezultă din primele trei. (J. Delors, 2000)

Învățare - activitate adaptativă, individuală sau colectivă, cu caracter fundamental, constând în dobândirea spontană și/sau dirijată (realizată sistematic, prin procedee didactice, într-un cadru instituționalizat) de noi cunoștințe, priceperi și deprinderi, care conduce la edificarea personalității.

Întrucât **învățarea** trebuie înțeleasă drept „**sursa și mecanismul de dezvoltare a trăsăturilor, capacităților și caracteristicilor umane, a comportamentului uman în genere**”, există mai multe tipuri de învățare, fiecare având rol dominant într-o anumită etapă a vieții și dezvoltării copilului pe traseul său de transformare în adult .

Învățarea socială - *care se referă la învățarea neorganizată și instinctivă, care are loc în familie și apoi în societate* - are drept obiect asimilarea unor modele comportamentale, a noi forme și scheme de interacțiune interpersonală și prin aceasta a noi trăsături de personalitate(în planul motivației, al valorilor, al sentimentelor). **Învățarea socială** este întotdeauna o inter-învățare și ea are drept conținut experiențele pe care și le transmit reciproc cei care intră în acțiune în calitatea lor de indivizi, grupuri sau colectivități.

Învățarea școlară - **învățarea sistematică** , organizată, realizată în cadrul școlii - este, în cea mai mare și semnificativă parte, o învățare cognitivă, care are ca scop constituirea unui sistem cognitiv al elevului și a unor structuri operaționale specifice disciplinelor studiate în școală; este canalizată în două direcții:

- formarea de priceperi și deprinderi motorii (învățarea scrisului, a desenului tehnic, a sporturilor etc): *învățarea senzorio-motorie*;
- însușirea de cunoștințe și formarea de capacități intelectuale (memorarea unor legi, formule, rezolvarea de probleme): *învățarea cognitivă*.

Toate formele de învățare sunt secondate permanent de o **învățare afectivă, motivațională**.

Indiferent de forma/ tipul de învățare formală / informală, școlară, socială, comportamentală, afectivă etc. **nu trebuie să uităm** că:

- Orice situație / context social poate constitui o situație de învățare;
- Orice învățare trebuie să utilizeze experiența personală a copilului / elevului și să fie ancorată în realitatea lui cotidiană (prin conținut, impact, utilitate etc);
- Toate persoanele cu care copilul intră în relație constituie exemple/ modele comportamentale.
- Învățarea este mai facilă dacă se realizează prin acțiuni și este încurajată și susținută motivațional.
- Eficiența învățării va crește dacă sunt utilizate strategii didactice activ – participative și atractive ce permit motivarea și angajarea responsabilă / participarea copiilor / elevilor la propria învățare, care oferă posibilitatea elevilor să acționeze, să experimenteze, să exerseze, să descopere răspunsuri și soluții pentru rezolvarea unor probleme, să ia decizii și să-și valorifice experiența și resursele personale.
- „Profesorul este un model, un modelator și un partener pentru elev.
- Copilul / elevul este o resursă și un partener pentru adult.
- Clasa este locul în care copiii și adulții lucrează împreună, împărtășindu-și ideile și sprijinindu-se unii pe alții” (Miguel Lopez Melero, 1999)

B. PROGRAMA ȘCOLARĂ

Document școlar oficial care se concentrează pe obiective și competențe. Se realizează pentru fiecare disciplină de învățământ și cuprinde: obiective cadru, obiective de referință, conținuturi ale învățării, standarde curriculare de performanță, exemple de activități de învățare și sugestii metodologice.

Conținutul trebuie realizat în limitele numărului de ore prevăzut pentru disciplina respectivă în planul de învățământ. În vederea asigurării egalizării șanselor, programele școlare vor avea în vedere, în ceea ce privește obiectivele, conținutul și activitatea de învățare, numărul minim de ore alocat pentru fiecare disciplină.

C. CURRICULUM LA DECIZIA ȘCOLII

O primă componentă a CD este formată din extindere sau aprofundare în cadrul aceleiași discipline de învățământ, cu scop, obiective și finalități care se încadrează în programa școlară și numărul maxim de ore repartizat prin planul de învățământ disciplinei respective.

O a doua componentă a CD o formează disciplinele opționale al căror conținut constă în:

- Teme/ capitole ale unei discipline care nu sunt incluse în programa școlară a disciplinei;
- Temă integratoare pentru o anumită arie curriculară (Exemplu: Modalități de comunicare în spațiul public);
- Temă integratoare pentru mai multe arii curriculare (Exemplu: Natura – obiect de cercetare din perspectivă ...);

- Disciplină nouă (alta decât cele trecute în planul de învățământ), propusă de unitatea de învățământ, a cărei programă este avizată de inspectorul de specialitate din cadrul ISJ/ ISMB;

D. PROGRAM DE INTERVENȚIE PERSONALIZAT

Instrument de proiectare, planificare și coordonare în care sunt concretizate modalitățile de intervenție eficientă în vederea realizării integrale a scopurilor vizate de activitatea de dezvoltare și învățare a elevului cu deficiențe. Câmpul de acțiune al acestui program se limitează la: un singur individ, un singur scop, un singur obiectiv intelectual, dar cu acțiuni și activități care să-i activeze/ impulsioneze întregul potențial senzorial, afectiv și care să ducă la ceea ce numim: compensare, stimulare, integrare, reabilitare în/ pentru învățare.

E. PLAN EDUCAȚIONAL INDIVIDUAL

Instrument de planificare și monitorizare permanentă a progresului școlar pentru copiii/ elevii cu dificultăți de învățare care urmează ruta școlară alături de copiii/ elevii din școala de masă și care au nevoie de ajutor (de suport școlar) în vederea adaptării, integrării și devenirii lor ca ceilalți elevi: cu succese/ insuccese, cu realizări/ ratări, cu eșecuri demobilizatoare, dar și cu rezultate încurajatoare, răspunzând tuturor nevoilor și cerințelor celor care beneficiază de educație specială și asistență psihopedagogică.

PEI trebuie să concretizeze: obiective realizabile atât pe termen scurt, cât și pe termen lung, tipurile de servicii acordate și strategiile de realizare, programul și orarul desfășurării activităților și standarde de evaluare. PEI presupune o serie de etape concretizate în următoarele componente:

- cunoașterea psihopedagogică a elevului;
- planul de servicii personalizat;
- planul de intervenție;
- adaptarea curriculară.

V. VIZIUNEA CURRICULUMULUI NAȚIONAL

Accesul la educație pentru toți copiii și tinerii cu nevoi speciale, în vederea integrării lor școlare și sociale optime, în funcție de potențialul lor individual prin servicii terapeutice – compensatorii/ recuperatorii și educaționale conform principiilor egalizării șanselor și al educației pentru toți este asigurat de învățământul special și special integrat.

VI. OBIECTIVELE CURRICULUMULUI NAȚIONAL

- Asigurarea dreptului la educație pentru toți;
- Centrarea activității școlii pe nevoile și posibilitățile beneficiarului;

- Pregătirea copiilor/ elevilor/ tinerilor pentru viața de adult pentru o mai bună integrare socială;
- Reducerea ratei neșcolarizării/ abandonului școlar prin cuprinderea copiilor/ elevilor/ tinerilor într-o formă de educație;
- Evidențierea specificității educației speciale și particularizarea acesteia în învățământul românesc.

VII. PRINCIPIILE CONSTRUCȚIEI CURRICULUMULUI NAȚIONAL

- al flexibilizării;
- al diferențierii;
- al individualizării;
- al coerenței;
- al egalizării șanselor privind accesul la educație;
- al libertății în alegerea formei și tipului de școlarizare;
- al complementarității conținutului și informațiilor;
- al selecției și al ierarhizării culturale;
- al funcționalității;
- al descentralizării;
- al racordării la social, al desconggestionării programului școlar.

VIII. CRITERIILE ELABORĂRII CURRICULUMULUI NAȚIONAL

- ✓ Creșterea ponderii educației remediale și a numărului de discipline opționale;
- ✓ Sporirea gradului de libertate a cadrului didactic la specialitatea respectivă;
- ✓ Centrarea învățării pe elev și împreună cu acesta;
- ✓ Aplicarea planului individual de învățare;
- ✓ Adecvarea ofertei educaționale la tipul și gradul deficienței;
- ✓ Deschiderea Curriculumului Național spre organizațiile și instituțiile care oferă servicii cu caracter educațional;

- ✓ Asigurarea parcurgerii și prin relații inter-, intra- și transdisciplinare;
- ✓ Acceptarea ideii că în viziunea modernă, actuală, europeană, educația specială se poate realiza în toate instituțiile de învățământ și în toate formele de școlarizare.

IX. STRUCTURA CURRICULUMULUI NAȚIONAL

Prezentul Curriculum Național cuprinde următoarele produse curriculare:

- Plan-cadru generativ;
- Planuri-cadru pentru tipurile de deficiență;
- Programe școlare;
- Ghiduri, îndrumătoare, metodici și didactici de specialitate;
- Exemple de bune practici.

În prima etapă, Curriculumul Național propune planul-cadru generativ și planurile-cadru pentru tipurile de deficiență, urmând ca după aprobarea acestora, prin ordin de ministru (până cel târziu 15.03.2009), să fie elaborate celelalte produse curriculare (până cel târziu 01.09.2009).

X. PLANUL CADRU

- Este un plan de învățământ generativ care permite aplicarea principiilor flexibilizării și raportării la tipul și gradul deficienței;
- Oferă posibilitatea realizării mai multor scheme orare pentru fiecare grupă/ clasă, din care se selectează varianta compatibilă cu caracteristicile colectivului;
- Conține un număr de ore fix care formează curriculumul comun (pentru întregul sistem), dar și număr de ore sau activități pentru educație remedială și discipline opționale.

XI. ARIILE ȘI CICLURILE CURRICULARE

ARII CURRICULARE

– un grup de discipline care au ca obiectiv fundamental formarea unei anume competențe.

CICLURI CURRICULARE

- o Sunt periodizări/ etape ale școlarității care grupează mai mulți ani de studiu, uneori chiar din cicluri școlare diferite (III-IV), care au în comun realizarea unor finalități educaționale corelate cu dezvoltarea psihointelectuală;
- o Se suprapun pe structura sistemului de învățământ, având ca finalitate focalizarea obiectivului major al fiecărei etape școlare, determinând reglări ale sistemului prin modificări curriculare ale procesului.

CICLUL CURRICULAR „**ACHIZIȚII FUNDAMENTALE**” – clasa pregătitoare și clasele I-II

Acesta vizează:

- Stimularea copilului în vederea cunoașterii mediului apropiat;
- Stimularea potențialului creativ al copilului, a intuiției și imaginației;
- Formarea motivației pentru învățare, înțeleasă ca activitate socială.

CICLUL CURRICULAR „**DEZVOLTARE**” – clasele III-VI

Acesta vizează:

- Dezvoltarea achizițiilor lingvistice, a competențelor de utilizare a Limbii Române, a limbii moderne și a limbilor străine pentru exprimarea corectă și eficientă în situații variate de comunicare;
- Dezvoltarea capacității de a comunica, folosind diferite limbaje specializate;
- Dezvoltarea gândirii autonome și a responsabilității față de integrarea în mediul social.

CICLUL CURRICULAR „**OBSERVARE ȘI ORIENTARE**” – clasele VII-IX/X

Acesta vizează:

- Descoperirea personală a propriilor afinități, aspirații și valori, în scopul construirii unei imagini de sine pozitive;
- Formarea capacității de analiză a setului de competențe dobândite prin învățare în scopul orientării spre o carieră profesională;
- Dezvoltarea capacității de a comunica, utilizând diferite limbaje specializate;

- Dezvoltarea gândirii autonome și a responsabilității față de integrarea în mediul social.

CICLUL CURRICULAR „**APROFUNDARE**” – clasele X-XI

CICLUL CURRICULAR „**SPECIALIZARE**” – clasele XII-XIII

PLAN-CADRU DE ÎNVĂȚĂMÎNT SPECIAL PENTRU ANTEPREȘCOLARI

Activitatea/Aria curriculară	Nivel I	Nivel II
	Număr de ore/activități pe grupe/săptămânal	
I.	4-5	3-5
1. Activități de educație senzorială și cognitivă*		
2. Activități de educație psihomotrică	3-4	3-4
3. Activități de comunicare	3-4	4-5
4. Terapii specifice**	6-8	6-8
Total ore profesor psihopedagog	16	16
II. Kinetoterapie	4-6	4-6
III.	4-6	4-6
1. Activități de educație senzorială și cognitivă*		
2. Activități de comunicare	4-6	4-6
3. Activități ludice de educație și compensare	7-8	7-8
4. Activități de autonomie personală și socială	7-8	7-8
5. Discipline optionale	1-2	1-2
Total ore educatoare	25	25

Notă :

*activitățile de educație senzorială și cognitivă se desfășoară în echipă (profesor și educator)

**terapiile specifice se vor alege în funcție de tipul și gradul deficienței

PLAN-CADRU DE INVATAMANT SPECIAL PENTRU PRESCOLARI

ACTIVITATEA*/ARIA CURRICULARA	Nivel I	Nivel II	Nivel III
	Număr de ore/ activități pe grupe/ săptămânal		
I. Activități specifice de compensare*	16-20	16-20	16-20
1. Terapii specifice de formare a competențelor de comunicare **	8-10	8-10	8-10
2. Terapie psihomotrică	3-4	3-4	3-4
3. Activități de stimulare, formare și dezvoltare a comunicării	5-6	5-6	5-6
TOTAL ORE PROFESOR PSIHOPEDEGOG	16-20	16-20	16-20
II. Kinetoterapie	4-6	4-6	4-6
III. Activități de cunoaștere și comunicare	8	8	8
1. Stimularea și dezvoltarea comunicării	3	2	2
2. Cunoașterea mediului	3	3	3
3. Activități matematice	2	3	3
IV. Activități de expresie	7-9	7-9	7-9
1. Expresie corporală	3-4	3	2-3
2. Expresie grafică și plastică	2-3	2-3	3
3. Abilitare manuală	2	2-3	2-3
V. Activități de socializare	4-6	4-6	4-6
1. Autonomie personală	2-3	2-3	2-3
2. Autonomie socială	2-3	2-3	2-3

VI. Opțional	1-2	1-2	1-2
VI. Activități ludice de educație si compensare	5	5	5
TOTAL ORE EDUCATOARE :	25-29	25-29	25-29

NOTA : Activitățile marcate cu * sunt pregătite si conduse de către profesorul psihopedagog.

**PLAN-CADRU DE ÎNVĂȚĂMÂNT PENTRU CLASELE I-IX CARE ȘCOLARIZEAZĂ COPII CU DEFICIENȚE SENZORIALE –
DEFICIENȚI DE VĂZ**

CICLU CURRICULAR	ACHIZIȚII FUNDAMENTALE		DEZVOLTARE				ORIENTARE ȘI OBSERVARE			
	Clasa	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX
Aria curriculară										
Limbă-Comunicare-Compensare	7-8	7-8	7-8	7-8	7-8	7-8	7-8	7-9	7-9	7-9
Matematică și Științe	3-4	4-5	4-5	4-5	5-6	5-6	6-7	6-7	6-7	6-7
Om și societate	1-2	1-2	2-3	2-3	4-5	4-5	4-5	4-5	4-5	4-5
Arte	1-2	1-2	1-2	1-2	1-2	1-2	1-2	1-2	1-2	0-2
Educație fizică și activități sportive	1-2	1-2	1-2	1-2	1-2	1-2	1-2	2	2	2
Tehnologii	2-3	2-3	2-3	2-3	2-4	2-4	3-6	3-6	4-6	4-6
Consiliere	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Nr. minim de ore	17	18	19	19	23	23	26	26	26	26
Nr. maxim de ore	20	21	22	22	25	25	28	28	28	28

Nr. minim de ore	15	15	16	16	20	22	23	23	23	23
Nr. maxim de ore	18	18	19	19	22	24	25	25	25	25

PLAN-CADRU DE ÎNVĂȚĂMÎNT PENTRU GRUPELE/ CLASELE I-IX CARE ȘCOLARIZEAZĂ ELEVII/ TINERII CU DEFICIENȚE GRAVE, PROFUNDE SAU ASOCIATE

PEDAGOGIE CURATIVĂ (alternativă educațională)

CICLU CURRICULAR	ACHIZIȚII FUNDAMENTALE		DEZVOLTARE				ORIENTARE ȘI OBSERVARE			
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X
Clasa Aria curriculară										
Limbă-Comunicare-Compensare	5-7	5-7	5-7	5-7	4-6	4-6	3-4	3-4	3-4	3-4
Matematică și Științe	3-5	3-5	3-6	3-6	4-7	4-7	5-8	5-8	5-8	5-8
Om și societate	1	1	1	1-2	2-3	3	3	3	3-4	3-4
Arte	2-3	2-3	2-3	2-3	2-4	2-4	2-4	2-4	2-4	2-4
Educație fizică și activități sportive	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Tehnologii	2	2	2	2	3-4	3-4	4-5	5-6	6-7	6-7

Consiliere	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Discipline opționale	1-4	1-4	1-4	1-4	2-4	2-4	2-4	2-4	2-4	2-4
Nr. minim de ore	17	17	17	17	20	21	22	23	23	23
Nr. maxim de ore	20	20	20	20	22	23	24	25	25	25

PLAN-CADRU DE ÎNVĂȚĂMÎNT PENTRU GRUPELE/ CLASELE I-IX SPECIAL SAU DE MASĂ CARE ȘCOLARIZEAZĂ ELEVII CU DEFICIENȚE MODERATE SAU UȘOARE

CICLU CURRICULAR	ACHIZIȚII FUNDAMENTALE		DEZVOLTARE				ORIENTARE ȘI OBSERVARE			
	Clasa	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX
Aria curriculară										
Limbă-Comunicare-Compensare		8-9	8-9	8-9	7-9	7-9	7-9	7-9	7-9	7-9
Matematică și Științe		5-6	5-6	5-6	5-6	5-6	6-8	7-9	7-9	7-9
Om și societate		1	1	2-3	3-5	3-5	3-5	3-4	3-4	3-4
Arte		2-3	2-3	2-3	2-3	2-3	2-3	1-2	1-2	1-2
Educație fizică și activități sportive		2-3	2-3	2-3	2-3	1-2	1-2	1-2	1-2	1-2
Tehnologii		1-2	1-2	1-2	1-2	1-2	1-2	3-4	3-4	3-4

Consiliere	0-1	0-1	0-1	0-1	1	1	1	1	1
Nr. minim de ore	20	20	21	21	22	23	25	25	25
Nr. maxim de ore	23	23	24	24	24	25	27	27	27
Discipline opționale	1-4	1-4	1-4	1-4	2-4	2-4	2-4	2-4	2-4

PLAN CADRU PENTRU TERAPII SPECIFICE

CLASA	I	a II-a	a III-a	a IV-a	a V-a	a VI-a	a VII-a	a VIII-a	a IX-a	a X-a
DENUMIREA TERAPIEI										
TOTAL ORE	10-12	10-12	10-12	10-12	6-9	6-9	6-9	5-9	5-7*	5-7*
TERAPII DE COMPENSARE, RECUPERARE, REABILITARE, ADAPTARE	8	8	8	8	5-6	5-6	5-6	4-6	5-6*	5-6*
KINETOTERAPIE	1-2	1-2	1-2	1-2	1-2	1-2	1-2	1-2	-	-
PSIHODIAGNOZĂ ȘI PROGRAME DE INTERVENȚIE PENTRU DIAGNOSTICE SEVERE SAU ASOCIATE	1-2	1-2	1-2	1-2	0-1	0-1	0-1	0-1	0-1*	0-1*

*Terapiile specific alocate claselor a IX-a și a X-a se repartizează numai la următoarele tipuri și grade de deficiență: pedagogie curativă, tulburări din spectrul autist și surdocecitate.

TERAPIE EDUCAȚIONALĂ COMPLEXĂ ȘI INTEGRATĂ

Terapia educațională complexă și integrată este componentă a Curriculumului Național și reglementează activitatea de după predare din unitățile de învățământ special. Aceasta este normată cu 20 de ore săptămânal și are ca activități specifice:

- Stimulare cognitivă;
- Terapie ocupațională;
- Socializare;
- Autonomie personală;
- Terapie ludică/ Ludoterapie.

Repartizarea orelor pe tipuri de activitate este realizată de Consiliul pentru Curriculum din unitate și aprobată de Consiliul Profesorat, urmând ca aceasta să aibă în vedere: nivelul intelectual al clasei, tipul și gradul deficienței, interesele și aspirațiile elevilor, precum și baza materială a unității de învățământ.

Activitatea TECI este realizată de învățătorul-educator sau profesorul-educator, cu norma didactică de 20 de ore. Această categorie de cadre didactice este salarizată la studiile absolvite, indiferent ce post ocupă.

PLAN-CADRU DE ÎNVĂȚĂMÂNT PENTRU ÎNVĂȚĂMÂNTUL OBLIGATORIU I-VIII

ÎNVĂȚĂMÂNT DE MASĂ

Unitățile de învățământ special și grupele/ clasele formate din elevi cu deficiențe ușoare/ moderate integrate în învățământul de masă care utilizează planurile-cadru pentru învățământul de masă vor folosi următoarele:

- Curriculum pentru educația timpurie a copiilor cu vârsta cuprinsă între naștere și 6/ 7 ani, aprobat prin OMECT nr. 5233/ 01.09.2008;
- Plan-cadru de învățământ pentru clasele I și a II-a, aprobat prin OMECT nr. 4686/ 05.08.2003;
- Plan-cadru de învățământ pentru clasele a III-a și a IV-a, aprobat prin OMECT nr. 5198/ 01.11.2004;
- Plan-cadru de învățământ pentru clasele a V-a și a VIII-a, aprobat prin OMECT nr. 3638/ 14.04.2001.

Conținutul planurilor menționate mai sus va fi completat cu programele școlare aferente, iar evaluarea se va realiza numai la nivelul trunchiului comun.

DISCIPLINE DE ÎNVĂȚĂMÂNT

CICLUL CURRICULAR ARIA CURRICULARĂ	ACHIZIȚII FUNDAMENTALE	DEZVOLTARE	OBSERVARE ȘI ORIENTARE
LIMBĂ COMUNICARE COMPENSARE	CITIT-SCRIS	CITIRE	LECTURI LITERARE
	ABILITĂȚI DE COMUNICARE	SCRIERE	COMUNICARE
	ACTIVITĂȚI SPECIFICE	COMUNICARE	LIMBA MATERNĂ
	LIMBA MATERNĂ	ACTIVITĂȚI SPECIFICE	LIMBA MODERNĂ
	LIMBĂ: FONETICA	LIMBA MATERNĂ	LIMBA LATINĂ
	DESENUL FORMELOR	LIMBA: LEXIC; STRUCTURI GRAMATICALE; MORFOLOGIA	LIMBA: SINTAXA PROPOZIȚIEI; A FRAZEI
		LIMBA MODERNĂ	ELEMENTE STILISTICE
		DESENUL FORMELOR	
MATEMATICĂ ȘI ȘTIINȚE	MATEMATICĂ	MATEMATICĂ	MATEMATICĂ
	EDUCAȚIE SENZORIALĂ, MOTORIE □I PSIHOMOTORIE	EDUCAȚIE SENZORIALĂ, MOTORIE □I PSIHOMOTORIE (se oprește la clasa a	ELEMENTE DE MATEMATICĂ APLICATĂ

CICLUL CURRICULAR ARIA CURRICULARĂ	ACHIZIȚII FUNDAMENTALE	DEZVOLTARE	OBSERVARE ȘI ORIENTARE
MATEMATICĂ ȘI ȘTIINȚE		IV-a)	
	CUNOAȘTEREA MEDIULUI	STIMULARE-COMPENSARE-INTEGRARE	ELEMENTE DE FIZICĂ/CHIMIE
		CUNOȘTINȚE DESPRE MEDIU	ELEMENTE DE ZOOLOGIE
		ELEMENTE DE BOTANICĂ	IGIENA CORPULUI UMAN
		CUNOAȘTEREA CORPULUI UMAN	ELEMENTE DE ECOLOGIE/ BOTANICĂ
		ȘTIINȚELE ALE NATURII	REZOLVARE DE PROBLEME
			BOTANICĂ
			FIZICĂ
			CHIMIE
OM ȘI	RELIGIE	ISTORIE LOCALĂ	EDUCAȚIE CIVICĂ
		GEOGRAFIE LOCALĂ	ISTORIA ROMÂNILOR

<small>CICLUL CURRICULAR</small> <small>ARIA CURRICULARĂ</small>	ACHIZIȚII FUNDAMENTALE	DEZVOLTARE	OBSERVARE ȘI ORIENTARE
SOCIETATE		EDUCAȚIE CIVICĂ	GEOGRAFIA ROMÂNIEI
		RELIGIE	RELIGIE
EDUCAȚIE FIZICĂ	EDUCAȚIE FIZICĂ	EDUCAȚIE FIZICĂ	EDUCAȚIE FIZICĂ
	ACTIVITĂȚI/ JOCURI SPORTIVE	ACTIVITĂȚI SPORTIVE	ACTIVITĂȚI SPORTIVE
ARTE	EDUCAȚIE MUZICALĂ	EDUCAȚIE MUZICALĂ	EDUCAȚIE MUZICALĂ
	EDUCAȚIE PLASTICĂ	EDUCAȚIE PLASTICĂ	EDUCAȚIE PLASTICĂ
	CALIGRAFIE	CALIGRAFIE	EXPRESIA MIȘCĂRII/ EURITMIE
	EURITMIE	EURITMIE	
TEHNOLOGII	ABILITARE MANUALĂ	INFORMATICĂ	INFORMATICĂ
		ABILITARE MANUALĂ	ACTIVITĂȚI DE PREPROFESIONALIZARE
		ACTIVITĂȚI DE PREPROFESIONALIZARE	ACTIVITĂȚI DE PROFESIONALIZARE

CICLUL CURRICULAR ARIA CURRICULARĂ	ACHIZIȚII FUNDAMENTALE	DEZVOLTARE	OBSERVARE ȘI ORIENTARE
		EDUCAȚIE TEHNOLOGICĂ	INSTRUIRE PRACTICĂ
		EDUCAȚIE PENTRU MUNCĂ	EDUCAȚIE TEHNOLOGICĂ
CONSILIERE	CONSILIERE	CONSILIERE	CONSILIERE
7	18	31	33

DISCIPLINE OPȚIONALE

- Caligrafie
- Convorbire în doi
- Gramatică aplicată
- Gramatică distractivă
- Compuneri
- Deprinderi școlare
- Matematică distractivă
- Informatica și calculatorul
- Experiențe în laborator
- Omul în Univers
- Universul omului
- Geografie distractivă
- Educație sexuală
- Artă culinară
- Cusături
- Broderii

- Împletituri
- Design
- Arta dramatică
- Imitație
- Dans sportiv
- Dans artistic
- Atletism
- Tenis
- Șah
- Volei
- Fotbal
- Pirogravură
- Ceramică
- Ornarea mesei
- Decorațiuni
- Agricultură
- Literatură pentru copii

- Comunicare în situații concrete
- Folclor
- Curiozități din lumea naturii
- Cum circulăm
- Natura, prietena mea
- Sunet și culoare
- Călători și călătorii
- Democrația
- Tradiții și obiceiuri locale
- Sculptură în lemn
- Marionete
- Teatru de păpuși
- Micul gospodar
- Igiena personală
- Educație interculturală
- Legende
- Mituri și povești

- Curiozități din lumea naturii
- Enigme ale omenirii
- Timpul și spațiul
- Minuni în eprubetă
- Curiozități în eprubetă
- Drepturile copilului
- Micul agricultor
- Eu și familia

TERAPII SPECIFICE

- Educarea auzului și a vorbirii
- Terapia tulburărilor de comunicare
- Ritmică
- Educație psihomotrică
- Stimulare senzorială
- Stimulare cognitivă
- Educație perceptiv-vizuală
- Educație perceptiv-auditivă
- Orientare spațială
- Mobilitate
- Tehnici alternative de comunicare
- Labiolectură
- Demutizare
- Tehnica vorbirii
- Audiologie educațională
- Limbaj mimico-gestual

- Limbaj Braille
- Limbaje specifice
- Psihodiagnoză
- Terapia diagnosticelor severe prin programe
- Hipoterapie
- Comunicare prin imagini
- Aromaterapie
- Terapie prin masaj
- Artterapie
- Psihoterapie comportamentală
- Psihoterapie de relaxare

PRECIZĂRI

privind aplicarea Planurilor-cadru din Curriculum Național

1. Planul-cadru pentru deficiențe ușoare, moderate se aplică începând cu anul școlar 2009-2010, numai la ciclurile curriculare „ACHIZIȚII FUNDAMENTALE” și „DEZVOLTARE”, adică la clasele I-VI inclusiv, urmând ca în ciclul curricular „OBSERVARE și ORIENTARE” să se aplice an cu an.
2. Prezentul Curriculum Național este format din:
  - a. Planurile-cadru pentru antepreșcolari, preșcolari și pentru învățământul special obligatoriu;
  - b. Programe școlare pentru fiecare disciplină de învățământ;
  - c. Ghiduri și metodologii de predare;
  - d. Exemple de bune practici.
3. Punctele b., c. și d. vor intra în elaborare doar după aprobarea planurilor-cadru, dar nu mai târziu de 31.08.2009.
4. Disciplinele de învățământ sunt inventariate și repartizate pe cicluri curriculare. Consiliul pentru Curriculum și Consiliul Profesorat din fiecare unitate de învățământ stabilesc și selectează disciplinele pentru fiecare clasă, arie curriculară, ciclu curricular în funcție de :
  - plaja orară impusă de aria curriculară;
  - tipul, gradul și specificul deficienței;
  - stadiul formării competenței dominante din/ în aria curriculară respectivă;
  - specificul învățării în învățământul special;
  - gradul apropierii de învățământul de masă;
  - legislația în vigoare ce impune categoria de cadre didactice care pot preda în învățământul special.
5. Educația remedială este activitatea pe care unitatea de învățământ o utilizează pentru „copiii cu probleme, pentru consolidarea cunoștințelor sau pentru stimularea celor capabili de performanțe înalte”. Pentru învățământul special se recomandă ca acest tip de educație să se acorde fie pe arie curriculară, fie la disciplinele de

învățământ la care unii elevi rămân în urmă cu informațiile și cunoștințele care duc la formarea competențelor.

6. Educația remedială reprezintă 25 % din numărul minim de ore, dar cum în învățământul special **învățarea** are un sens mai larg, cu o arie de conținut cu mult în afara sferei de **predare**, considerăm suficient repartizarea a trei ore de educație remedială la clasele I-IV și patru ore la clasele V-X.
7. Numărul minim de ore la fiecare clasă este format din trunchi comun, orele de educație remedială și o disciplină opțională la clasele I-IV și două discipline opționale la clasele V-X. Spre exemplu:
  - a. La clasa I, pentru copiii cu tulburări din spectrul autist, numărul minim de ore este de 18, din care 14 ore trunchi comun, 3 ore educație remedială și o disciplină opțională;
  - b. La clasa aIV-a, pentru elevii cu deficiențe severe, grave, asociate numărul minim de ore este de 18, din care 14 trunchi comun, 3 ore educație remedială și o disciplină opțională.
  - c. La clasa a VIII-a, pedagogie curativă, numărul minim de ore este de 23, din care 17 trunchi comun, 4 ore educație remedială și două discipline opționale.
8. Orele de educație remedială se evidențiază prin conținut și obiective în proiectarea didactică.
9. Educația remedială se normează ca orice altă disciplină de învățământ, fără să apară în orarul clasei.
10. Disciplinele opționale se pot alege din cele anexate prezentului plan, dar există și posibilitatea ca unitatea de învățământ să propună, să elaboreze și să realizeze alte discipline opționale cu conținut, obiective și finalități care dezvoltă deprinderi, abilități individuale ale elevilor cu diferite deficiențe. Toate programele disciplinelor opționale propuse vor fi avizate de ISJ/ ISMB, prin inspectorul școlar de specialitate.
11. Terapiile specifice se organizează în cabinete speciale, pe grupe de 2-3 elevi sau individual, în funcție de diagnostic, tip de deficiență și corespunzător numărului de ore alocat fiecărei clase. Selecția terapiilor specifice și repartizarea numărului de ore în cadrul fiecărei clase se face de către Consiliul pentru Curriculum, împreună cu

profesorul psihopedagog de la clasă și cel care desfășoară terapiile specifice, la care se adaugă psihodiagnosticianul școlii.

12. Consiliul Profesoral aprobă repartizarea terapilor și încadrarea acestora.
13. Activitățile, terapiile, disciplinele de învățământ stabilite pentru grupă/ clasă, arie curriculară sau ciclul curricular se vor realiza și preda de către profesorul psihopedagog, absolvent al specializărilor: psihopedagogie specială, pedagogie, psihologie, pedagogie socială din cadrul facultăților de profil, precum și absolvenții facultăților de istorie-filozofie, promoțiile 1978-1994.
14. Se exceptează de la prevederile punctului 13 disciplinele: religie, educație tehnologică, limbi străine, activități de preprofesionalizare, activități de profesionalizare și instruire practică, discipline care vor intra în norma didactică a cadrului didactic de specialitate.
15. La clasele I-IV, orele de educație fizică și sport pot intra în catedra profesorului psihopedagog, iar cele de la clasele V-X vor fi predate de către profesori de specialitate.
16. La clasele I-IX/X, învățământ obligatoriu, unde se folosește curriculumul școlii de masă, profesorul psihopedagog efectuează numai terapiile specifice.
17. Terapiile specifice de la clasele amintite la punctul 16 sunt identice cu cele ale învățământului special.
18. Catedra profesorului psihopedagog se constituie din activitatea frontală de la clasă și/ sau terapii specifice realizate în cabinete.
19. Numărul disciplinelor opționale, precum și numărul de ore sunt reglementate prin planul-cadru. Plaja orară pentru discipline opționale este de 1-4 la clasele I-IV și 2-4 la clasele V-X , deci la o clasă poate exista una din variantele următoare:
  - a. o disciplină opțională cu 1, 2, 3 sau 4 ore pe săptămână;
  - b. două discipline opționale cu 1-3, 2-2, 3-1 ore pe săptămână, în care prima cifră reprezintă numărul de ore acordat primei discipline, iar a doua cifră reprezintă numărul de ore pentru a doua disciplină.
  - c. trei discipline opționale cu 1-1-2, 1-2-1, 2-1-1
  - d. patru discipline opționale cu o oră pe săptămâna fiecare.

20. Kinetoterapia este considerată terapie specifică și se realizează de către cadre didactice, absolvenții ai facultăților de kinetoterapie sau de IEFS/ ANEFS, care au parcurs un curs CFM/Kineto de un an școlar, finalizat cu examen.
21. Absolvenții specializărilor de la punctele 13 și 20, precum și absolvenții de limbă și literatură română sunt scutiți de prevederile alineatului 2, articolul 7 din Statutul personalului didactic privind atestatul în educație specială.
22. Curriculum național cuprinde și clasa a IX-a (la unele tipuri de deficiență și clasa a X-a), deoarece în conformitate cu Legea Învățământului nr. 84/ 1995 care, în capitolul VI, articolul 41 prevede „Învățământul primar și gimnazial inferior este OBLIGATORIU și are o durată, după caz, de 10 sau 11 ani ”.
23. Clasele a IX-a și a X-a de la punctul 22, cuprinse în acest curriculum național nu sunt identice cu clasele a IX-a și a X-a liceu sau SAM din învățământul liceal sau de masă.
24. Efectivele claselor pot varia de la minimum 4 elevi la maximum 8 elevi. Clasele se constituie în funcție de diagnosticile stabilite de serviciul de evaluare complexă al fiecărei Direcții județene/ Municipiului București de protecție a copilului și validat sau modificat de către Comisia internă de evaluare continuă din unitatea școlară respectivă, după parcurgerea unui an școlar.
25. Prezentul curriculum național propune evaluarea stadiului formării și funcționării competențelor cheie și nu cantitatea de informații.
26. Ciclurile curriculare au menirea de a da posibilitatea elevului să învețe și să-și consolideze competențele în mai mulți ani școlari.
27. Disciplinele de învățământ cresc ca număr de la un ciclu curricular la altul, tocmai în ideea respectării principiilor flexibilizării, coerenței, individualizării, al egalizării șanselor și ale accesului la educație al tuturor.

BIBLIOGRAFIE

1. Cergit, I. – Prelegeri pedagogice, Polirom, Iași, 2001
2. Jinga, I. – Manual de pedagogie, All, București, 2006
3. XXX – Planuri-cadru de învățământ pentru învățământul preuniversitar, Corint, București, 1999
4. Vlad, M. – Terapie educațională complexă și integrată, Spiru Haret, Iași, 2006
5. Vlad, M. (colab.) – Dicționar enciclopedic de psihopedagogie specială, Gheorghe Speteanu, București, 2008
6. Marcu, V. – Vademaecum de psihopedagogie specială, Oradea, 2007
7. Ștefan, M. – Lexicon pedagogic, Aramis, București, 2006
8. Gherguș, A. – Management general și strategic în educație (ghid practic), Polirom, Iași, 2007
9. Nicola, I. – Tratat de pedagogie școlară, Aramis, București, 2003
10. Vlad, M. (colab.) – Evaluarea complexă a copilului cu CES, Timpul, Iași, 2007
11. Bonchiș, E. – Învățarea școlară, Oradea, 2002

ECHIPA DE PROIECT:

Elisabeta Putere – C.N.C.E.I.P-M.E.C.I. – coordonator
Lucia Anucușa – Timisoara
Alexandrina Casapu – Bucuresti
Adrian Cozma – I.S.M.B
Viorica Georgescu – Suceava
Lucia Grozavu – Suceava
Floare Manolescu – Bucuresti
Lucian Mozer – Bucuresti
Zoe Piontchevici – Cluj
Margareta Pristavu – Tg. Frumos
Coca-Marlena Vasiliu – I.S.J- Iasi
Geta Vasiliu – I.S.J Botosani
Mircea Vlad – Bucuresti